

Klic TRIGLAVA

LETO XV.

LONDON, 22. SEPTEMBRA 1962.

ŠTEV. 280.

VESOLJNI CERKVENI ZBOR

"Pomladansko čiščenje", tako je liverpoolski nadškof dr. Heenan po domače in Angležem razumljivo označil II. Vatikanski koncil, ki se bo pričel 11. oktobra. Pospraviti je treba hišo, odstraniti nepotrebno navlako, ki se je nabrala tekom dolgega stoletja, modernizirati njene naprave, nabaviti praktično pohištvo, na novo dekorirati stene in pobeliti zunanost. Skratka: Cerkev mora biti pripravljena z modernimi sredstvi v tej atomski dobi širiti nauk božji in se boriti proti neveri, ki zajema svet. Spogledati se mora z vsemi mogočimi vprašanji, ki danes davijo človeštvo in pokazati pot iz zmede. Znova, časovno razumljivo, mora razložiti in osvetliti verske resnice, ki jih je prejela od svojega božjega Ustanovitelja. Prožiti mora oko ločenim bratom, da bosta ena čreda in en pastir.

Posledice takega zborovanja, ki je bilo pripravljano več let in katerega se bo udeležilo okoli tri tisoč cerkvenih očetov iz vseh predelov sveta, vseh mogočih narodov in ras, so nedogledne. Šele po zna zgodovina bo ocenila pomen tega vesoljnega cerkvenega zbora, a nobenega dvoma ni, da predstavlja mejni kamen med dvema dobama - ne le za katoliško Cerkev, ampak trdno upamo, za vse kristjane in človeštvo.

PREPROSTE ZADEVE

Nekaj zelo preprostih misli nas sili, da se ponovno dotikamo tržaških zadev. Prvič mislimo, da imajo Slovenci v Italiji svoje posebne interese. Drugič mislimo, da so za obrambo teh interesov potrebne slovenske politične organizacije. Tretjič mislimo, da bodo te organizacije uspele, če bodo močne. In četrtič mislimo, da je zato vsaka cepitev med Slovenci v Italiji obžalovanja in obsojanja vredna.

Všaki od teh točk je mogoče oporekati. Mnogi Italijani bodo rekli, da Slovenci nimajo posebnih interesov. Titovci bodo rekli, da slovenske politične organizacije niso potrebne. Kdo bo rekel, da nič ne velja. A nekateri pišejo v primorskih časopisih, kot da bi bila cepitev obudovanja vredna.

Vendar smo prepričani, da se ti ljudje motijo. Po našem totalitarci v demokratične organizacije seveda ne spadajo. A ta izključitev pušča vrata široko odprta pisani množici demokratično usmerjenih ljudi z različnimi prepričanji, od levičarskih do desničarskih. Ti ljudje, Slovenci v Italiji, bi morali skupaj potegniti in sodelovati na političnem polju.

Množica političnih organizacij zanje ni luksuz, ki si ga ne bi mogli privoščiti, ampak je čisto enostavno samomorilno početje. S cepitvijo bodo demokratične sile na bližnjih volitvah žalostno nazadovale, dokler ne bodo vse skupinice ena za drugo utonile v pozabo. Takrat bo zatonilo tudi slovenstvo v Italiji. Da bi to preprečili, se vtikamo v tržaške zadeve zdaj, ko je še čas.

USTAVA

Prav ko to pišemo, se v Beogradu zbira zvezna ljudska skupščina na skupno sejo, da bi poslušala nekaj govorov o osnutku nove ustave, važno prikimala in se spet razšla, ne da bi kaj bolje izrazila voljo naroda, kot ovce izražajo svojo voljo z meketanjem. O ustavi bo v naslednjih mesecih toliko govora, da bo ubogim državljanom pri ušesih ven gledala. Formalisti na vseh straneh ji bodo pripisovali velik pomen - nekateri pozitivnega in drugi negativnega, kakor so pač razpoloženi proti titovskemu socializmu. Tudi mi bomo o ustavi še pisali, a treba je pribiti od vsega začetka, da je kakršnakoli ustava v sedanji Jugoslaviji le drugotnega pomena.

Doslej je imela Jugoslavija prav čedno ustavo, a se vladajoči razred nanjo ni kaj prida oziral. Lepi paragrafi o svobodi državljanov so bili le prazne besede, a ustavne določbe so spreminjali z navadnim zakonom namesto po ustavnem postopku. Skratka, ustava ni bila trden okvir, katerega vladajoči ne bi smeli prestopiti. V resnici so okvir obesili na steno in plešali po mili volji.

Bodoče ustave se bodo vsaj spočetka bolje držali, ker se bo tre nutno pač bolj ujemala z obstoječim redom. A dokler se Zveza komunistov temeljito ne spremeni, ne moremo pričakovati, da si bo zvezala roke z ustavo. Zato ustavnim določbam ne moremo pripisovati posebnega pomena. Kot kuriozitetu omenimo preimenovanje iz ljudske v socialistično republiko, ki je pač uvedena zato, da ne bi zaostajala za Češkoslovaško, ki se je okrasila s socialističnim naslovom. Zaradi tega ne bo nihče bolj sit in bolj oblečen. Nekoliko je tudi zanimivo, da bo Tito javno priznal obstoječe stanje in se umaknil s položaja predsednika vlade odn. izvršnega sveta. Saj je zadnja leta le redko pred sedoval sejam. Končno je posebnost, da bodo večino poslancev po zapletenem receptu postavljali občinski odbori. S tem ne bodo dosegli nič več ali manj demokracije kot dosedaj, a odpravili bodo neslano burko direktnih volitev, za kar zaslužijo priznanje.

Sedanje zasedanje najlepše potrjuje naše mnenje o drugotnem pomenu ustave. Obetajo, da se bo skupščina sestala na skupno sejo z zveznim odborom Socialistične zveze. Po svoje je ta skupna seja smešna, ker vsi, ki kaj veljajo v sedanji Jugoslaviji, sede v obeh ustanovah. Ali bodo nosili dvobarvne jopiče, da poudarijo svojo dvojno važnost in dvojno vlogo? A resno vzeto je skupna seja neustavna in protiusstavna. Lep uvod v novo ustavo.

POGOJNA SAMOODLOČBA

V prvi septemberski številki HRVATSKEGA GLASnika je dr. Ljubo Sirc opozoril na nedavni značilen dogodek v Monakovem. Tam se namreč meseca junija na kongresu Evropskega pokreta pojavila izredno močna španska delegacija. To je bilo tem večjega pomena, ker je od 120 delegatov prišlo iz same Španije kar sedemdeset ljudi in med njimi take osebnosti kot n. pr. Gil Robles. Treba je še dopolniti, da so vse demokratske politične struje nastopile združeno - brez fašistov in komunistov. Liberal Salvador de Madariaga, ki je bil tudi tam, je šel tako daleč, da je pozneje vzkliknil, da pomeni takšno sodelovanje "konkrecija državljanske vojske" in Gil Roblesa je imenoval bodočega španskega De Gasperija.

Ob tem primeru nato dr. Sirc opozarja, da pomenijo demokratični pokreti nekaj le, če so enotni. Ker je brez dvoma jugoslovanski režim hujši kot je Francov in je kakšni delegaciji iz Jugoslaviji nemo goče storiti, kar so si drznili pogumni Španci, je zato prav gotovo tem večja naloga emigracije, da sodeluje, da združeno nastopa. Če tega ni, potem zaradi razbitih vrst in različnih nastopov celo reč trpi in emigrante noben odločujoč politik ne bo jemal resno. Dr. Sirc

dodaja, da imajo tudi Španci svoje probleme, svoje katalonsko in baskijsko vprašanje, pa so vendar nakazali rešitev zanju. Čeprav prevladuje v Evropi načelo o samoodločitvi narodov, je vendar spet res, da to velja samo, kadar gre za področje, kjer ima narod v vprašanju večino, ne pa z nekimi svojevoljno določenimi političnimi mejami. Avtor pripominja ob koncu, da bi se morali vsi iz Jugoslavije zamisliti ob španskem primeru. Vprašuje se, če bomo mi kdaj sposobni, da bi se ob podobni priliki tako dostojanstveno in politično modro izkazali kot so to storili Španci in kajpak dobili polno podporo Evropskega pokreta.

Dr. Sirčeva ugotovitev glede samoodločitve je kajpak točna. A jo je mogoče dalje razčleniti. Predvsem, da se v spornih primerih, od tje strani določajo ali plebisciti ali pa diktirajo arbitrarične rešitve. Že pred mnogimi leti je na tem mestu dr. Borut Žerjav razpravljal o pogubnosti plebiscitov, ki nikdar ne morejo prinesiti tako vsestranske zadovoljujoče rešitve kot to lahko doseže kompromisni sporazum med prizadetimi. Slovenci smo v teku sto let dvakrat iskusi- li to reč in se je bojimo kot hudič križa. A o diktatu, čeprav je še tako lepo zavit v svetel papir, menda ni treba izgubljati besedi.

Vzemimo prav sedanji primer Katange, ki se hoče na en ali drugi način rešiti kongoškega okvira. (Ne recite, da gre tam za zamorce in da bi bilo v Evropi drugače. V politiki odločajo interesi in ne barva kože.) Ali je moralno pravilno, če velesile izvajajo pritisk na Čombeja, da ostane v kongoški federaciji? Po načelu samoodločbe narodov vendar prebivalci Katange lahko odločajo o samih sebi!? Takole velesile razlagajo to reč: Pravica do samoodločbe ni absolutna pravica, ki jo je možno uresničiti v vseh primerih, ne da bi pri tem ježali v obzir koristi drugih ali pa mednarodni red in mir. Tako samoodločbo so vendar odrekli Avstrijcem, ki se ne smejo združiti z Nemci, pa tudi Grkom na Cipru glede Grčije. Svet je danes tako majhen in koristi tako prepletene, da ne more vsakdo početi, kar ga je volja. Naj zato tisti, ki sanjajo o "velikih" Srbijah in "velikih" Hrvatskah premislijo to reč. In naj ne pozabijo, da bodo komunisti toliko časa obvladali Jugoslavijo, dokler ne bo zares demokratične alternative njihovemu režimu. In toliko časa, dokler bodo ekstremisti grozili z novim požarom na Balkanu, prav gotovo noben zapadni politik, ki nekaj velja, ne bo s prstom mignil zanje. In prav to je posebna značilnost naše emigracije, da naši velmožje prav dobro vedo, da v mednarodnih krogih čisto nič ne pomenijo in da nimajo njihovi programi nobene izgleda na uspeh - pa jih še ne sreča pamet. Ne preostaja drugega, kot da bo tudi v njihovem primeru čas opravil svoje...

VOX POPULI

VOX DEI

Na drugem mestu poročamo na kratko, da je v Beogradu umrl uopokojeni letalski general g. Dušan Simović. Verjetno bo ta vest spet zbudila spomine na marčne dni leta 1941. Spet bomo čuli različne verzije tistih dogodkov. V resnici že nekaj časa o tem polemizirajo v Vestniku slovenskih protikomunističnih borcev.

Bojimo se, da ljudje pozabljajo, kaj je pri vsej tej zadevi bistveno. Nobenega dvoma ni, da so sami pučisti odn. Simović kot njihov predstavnik, če tako rečemo, kaj hitro spoznali, kaj so povzročili s svojim pučem. V svoji politiki so v nekaj dneh prispeli prav tja kot prej Cvetković: vlada je sprejela obveznosti dunajskega pakta. V notranji politiki je potrdila hrvaški sporazum. Zakaj je potem sploh bilo treba puča? Samo zato, da je posledično padlo menda dva milijona ljudi in bilo izgubljenega za milijarde din premoženja?

Dr. Miha Krek je v letošnjem Argentinskem ZBORNIKU zapisal, da je bil pristop k paktu "skrajno nepopularen". Vlada je to vedela. In tu leži bistvo problema, problema predmarčne Jugoslavije in njene svobode. Vlada se ni ozirala na ljudsko razpoloženje in zato je je končno

doletelo prekletstvo samovolje, kot smo že opetovano poudarili. Pučisti, in kakršnikoli so že bili njihovi nameni, ne bi mogli odigrati vloge narodnih junakov ali osvoboditeljev, če bi se uprli vladi, za katero bi stal narod. Pa tudi kdo drugi ob kakih drugih prilikah ne. Ne bi se mogel sklicevati na moralno podporo, kot so se tedaj lahko po pravici sklicevali pučisti: narod jim je odobral, ker so sovražil Hitlerja.

Vlada se ni pravočasno potrudila, da bi skrbno pripravila teren za politiko popuščanja Hitlerju, ko je že bila prepričana, da je to edino rešilna politika za Jugoslavijo, ki vojaško s svojimi volovskimi vpregami in konjenicami ni bila pripravljena na moderno vojno. Seveda ne leti odium samo na zadnjo, petindvajsetmarčno vlado; leti na ves tisti vladajoči razred, ki je vedril in oblačil po beograjskih dvorih in ministrstvih v eni ali drugi kombinaciji in narod zdaj tako in drugač drugače vlekel za nos. Tako je nekega dne prekipelo, ljudskega potrpljenja je bilo dovolj. A ker nobena revolucija ne vprašuje za dovoljenje niti vlaga kolekovane prošnje za državni udar, je ta seveda prišel ob zelo nepričakovanem in nezaželjenem trenutku za vladajoče. Počilo je, ko je bilo najbolj razumljivo. Na vlado, ki ni so dopustile, da bi narod svobodno razpravljal o javnih zadevah, ki so se ga vendar najbolj tikale, pač pada odgovornost. Pri tem je potem irelevantno, v kakih oblikah in preko koga je ljudski gnev spregovoril.

MOČ JAVNEGA MNENJA

Ali bo pokrajina dobila jez ali pa bo Danilo Dolci izstradal sa mega sebe do smrti. Ali bo Sicilijo vladala zakonita vlada ali Mafija. To so bile alternative, pred katerimi je pred dobrim tednom stala Italija in Evropa.

Čeprav se dozdeva nemogoče, da bi vprašanje majhnega sicilijanskega predela postalo evropski problem, je le res, da je ta rasel iz dneva v dan in grozil s posledicami, ki si jih težje predstavljamo. Svet je z živim zanimanjem spremljal, kako se bo to končalo. In Danilo Dolci je moral vedeti, kakšnega sredstva se je poslužil in do česa lahko pripele, če se bo postil. Sicer se gotovo ne bi. Ključ do razumevanja problema ni toliko sam Dolci kot bolj nesposobnost ali korumpiranost vlad in političnih strank, ki so iz leta v leto dopuščale, da se vladni sklepi niso izvajali in da so Siciliji s ku-klux-klanjskimi metodami vladali mafiosi. V Dolcijevem primeru so obvladali redke potoke in kanale ter revnim kmetom prodajali po sedem ali osem funtov na uro vode za namakanje polja. Jez, ki ga je zamislil Dolci in zanj vzbudil javno mnenje, bi uničil monopol mafiosov, napojil žejno zemljo z vodo, kultiviral kakih sedem tisoč hektarov zemlje, povečal rodnost za 225%, dal dela 3200 ljudem, ki so bili doslej v glavnem brez posla, in poskrbel za poltretji milijon letnega dohodka.

Javno mnenje širom sveta je bilo tisti činitelj, ki je izsililo zmago nad brezzakonitostjo. Svetovni tisk bi pisal in dirjal, ugled rimske vlade bi v svetu globoko padel in socialno-politični nemir bi zajel Italijo, če bi Dolci umrl. Kakšne bi bile politične posledice za Italijo in s tem za Evropo, je stvar ugibanja.

To kaže, kaj lahko javno mnenje stori, kaj lahko doseže.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list. Izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga Slovenska Pravda. Njeno mnenje predstavljajo članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. - Urednik: Dušan Pleničar.

Uredništvo:

76, Graeme Road, ENFIELD, Middx

Uprava:

BM/Triglav, LONDON, W.C.1.

LOČITVE V MODI

"Če je zaradi neskladnosti narav, trajnega nesporazuma, nepremagljivega sovraštva ali zaradi kateregakoli drugega vzroka zakonsko razmerje toliko omajano, da je skupno življenje neznosno, sme vsak zakonec zahtevati razvezo." Tako pravi zakon o zakonski zvezi v Jugoslaviji in zakonci se ga širokogrudno poslužujejo. Samo lansko leto je bila v Sloveniji razvezana vsaka deveta zakonska zveza.

Zakon o zakonski zvezi, ki je bil uveden takoj po vojni l. 1946, je pri nesel red in enotnost v rodbinskem pravu ter dosledno upošteval ustavna določila o enakopravnosti državljanov in popolni enakopravnosti žensk z moškimi. Dal je možnost razveze zakonske zveze in ponovne poroke, obenem pa tudi možnost zlorab vseh vrst. Tako so bili razvezani zakoni, ki so bili "nepremišljeno" sklenjeni med vojno ali po vojni in ta "proces" se je "umiril" šele l. 1954, ko se je pričel nov proces "naraščanja razvez". Tako pravijo statistični podatki. Ni čuda, da je število sklenjenih zakonov v zadnjih desetih letih padlo: l. 1950 jih je bilo sklenjenih 14.469, lansko leto pa jih je bilo 14.368 - in to pri povečanem številu prebivalstva (3,1 odstotka v zadnjih petih letih). L. 1950 je bila razvezana vsaka dvanajsta, a lani vsa ka deveta zakonska zveza.

Ilustracija enakopravnosti med moškimi in ženskami je dejstvo, da je lani zaprosilo za razvezo zakona 653 žensk in 603 moških, medtem ko sta v 306 slučajih zaprosila za razvezo sporazumno mož in žena. Po splošnem mnenju je ta zadnji način "najkrajši in najcenejši", brez preiskav in zasliševanj, čeprav pojasnilo k statističnemu pregledu pravi, da "razlogi za razveze niso vedno resnični in bi bila potrebna skrbna analiza okolja, v katerem živijo zakonci" in tako dalje. Lansko leto je bila zakonska zveza razvezana v 384 primerih "brez krivde", po krivdi moža v 513, po krivdi žene v 45, po obojestranski krivdi v 128 primerih, medtem ko niso krivde niti iskali v 489 primerih. Trije zakoni so bili razveljavljeni. Vseh navedenih podatkov pa je baje nemogoče primejati s stanjem v Sloveniji pred vojno, "ker po avstrijskem občem državljanem zakoniku, ki je veljal na ozemlju Slovenije, katoličanom ni bila dovoljena razveza. Mogoča je bila le ločitev od mize in postelje, kdor pa se je hotel popolnoma ločiti, je moral prestopiti v drugo veroizpoved, katere cerkev ga je poročila po svojih predpisih."

Kako zlahka je doseči razporoko, je razvidno iz pojasnila, da "sodišče ugotavlja krivdo le na zahtevo strank, ki uveljavljajo krivdne razloge večinoma le v primerih, če so v ozadju premoženjsko pravni ali preživninski zahtevki, ali če žena, ki ima otroke, želi ohraniti možev priimek, ker ~~lahko~~ ta priimek tudi otroci." Torej je sodišče tu samo za to, da ugotovi zahteve za razvezo, ne pa da ugotovi, ali je zahteva upravičena. Sicer pa sodišču tudi drugega ne preostane z ozirom na širino zakona o zakonski zvezi.

Večina zakoncev se razveže zato, da lahko sklenejo novo zakonsko zvezo in najbolj pogost razlog, ki ga podajajo na sodišču je "trajen nesporazum". Tako je od lanskih 1.562 razvez 1.007 bilo razvezanih na tej osnovi. Na drugem mestu je "grdo ravnanje enega zakonca z drugim", a na tretjem mestu prešuštvo.

Kar se porok tiče, stopajo ženske sedaj v zakon mlajše kot pa svoje čase, ker dosežejo po zakonu polnoletnost pri 18 namesto pri 21 letih. Poleg tega pa "socialno zavarovanje prevzame del skrbi za novo družino". Toda moškim se ne mudi, ker si hočejo najpreje zagotoviti stanovanje, zaposlitev in redne dohodke - medtem ko "nekatero ženske mislijo na poroko že v zgodnjih šolskih letih".

Razlog, da toliko žensk nastopa sedaj v vlogi tožitelja pri razporokah, je v tem, da so se ženske v "novi družbi" gospodarsko bolj osamosvojile, pa so manj materialno odvisne od mož, kot so bile svoje čase. Moralni oziri pri tem niso bistveni, čeprav - pravi statistično pojasnilo - "lahko verjamemo statističnim podatkom, da so moški v večini primerov krivi za razvezo zakonskih zvez." Toda z ozirom na to, da "moški praviloma prevzemajo 'krivdo' na se, samo da se zadeva konča", se je upravičeno vprašati, v koliko je ta gospodarska samostojnost žensk spravila po naravi trmaste Kranjce v obup? Razumevanje enakopravnosti med moškimi in ženskami ni mogoče uzakoniti - potrebna je dolgoletna vzgoja, katere pa komunisti niso bili ne drugod ne v Sloveniji v stanju nuditi narodu.

VEKOSLAV FARKAŠ: RAZGLEDI

"PROBLEMI" je naslov dolgemu uvodniku, ki ga je objavil GLAS KANADSKIH SRBA v dveh številkah 16. in 23. avgusta. Najprej je govora o potrebi ustanovitve skupnega predstavništva demokratične Jugoslavije pred tujino "s široko združitvijo političnih ljudi iz vseh strank in iz vseh predelov domovine". Nato je uvodničar kratko analiziral predvojno stanje in obenem nakazal rešitev obstoječih problemov, kot na primer, da je centralizem nemogoč, da je potrebna federativna uređitev: "Tako urediti državo, da bodo Srbi, Hrvati in Slovenci v največji meri zbrani vsak v svoji federalni edinici in da se bo lahko v svojem okviru vsakdo nacionalno izživel, spoštujoč pri tem kot svetinjo tista načela, ki dajejo moralno osnovo jugoslovanski skupnosti." "Federacija sama po sebi ne bi bila dovolj za ohranitev Jugoslavije. Ona ni neko obče zdravilo, čarobna palica. Ni brez razloga, da so se ji Srbi dolgo upirali. Med nami Srbi je obstajalo prepričanje, da je mogoče ohraniti državo samo z osredotočenim sistemom vladavine... Z ozirom na dokaj razvito anarhično žilo v slovanski naravi ni izključeno, da nosi pri Slovanih federacija v sebi klico trohnote, črva. Velika nevarnost obstoja, da bodo v jutrišnjih federalnih edinicah dobile premoč sredobežne sile. A kljub temu je neizbežnost federacije absolutna!"

"Kot bistven ostaja problem: kako se izogniti zlu, ubiti črva, o stvariti federativno državo, ki bi obstala brez omejitve kakega železnega obroča? Monarhično idejo so nekoč smatrali mnogi in še danes gotovi ljudje kot neobhodno in dovoljno jamstvo za stabilnost Jugoslavije. To prepričanje je imelo nekaj na sebi... Potencialna vrednost Kro ne je bila v začetku našega državnega življenja velika. Toda hladna analiza dejstev kaže, da se ni njen ugled razširil tudi na nepravoslavni živelj ampak je v mnogočem oslavljen tudi pri samih Srbih. To je škoda, kakorkoli že na stvar gledamo: a tako je. Karta monarhije kot utrjujočega činitelja v življenju Jugoslavije je bila zaigrana tisto uro, ko se je Krona spustila v areno vsakdanjosti, začela deliti stranke in ljudi na "zanesljive" in "nezanesljive" in postala v politični borbi - ne enkrat - zastavni drog za zbiranje protidemokratskih elementov... Ali bo monarhija sploh mogla preživeti današnjo krizo? Tudi če se popravijo njeni izgledi med Srbi, bo mar to pomenilo njeno rešitev?... Z vrsto napak je nepovratno izgubila sposobnost, da bi bila sama po sebi tisto povezujoče tkivo, tako potrebno za obstanek Jugoslavije. Zaradi bodočnosti naše skupnosti bi bilo nevarno, vdajati se v tem pogledu kakršnimkoli iluzijam. Kaj torej? Kje potem dobiti tisto neobhodno povezujoče tkivo? Danes drži Jugoslavijo skupaj diktatura Komunistične partije. Jutri, s propastjo tega železnega obroča, jo more obdržati samo in edino vskladitev koristi in volje Srbov, Hrvatov in Slovencev, njihovo spoznanje, da jim je skupna država potrebna vsem enako kot najboljšo jamstvo za njihovo nacionalno samostojnost in njihov kulturno-gospodarski napredek. V tem leži vprašanje o biti ali ne biti..."

"Določanje mejne črte med Srbijo in Hrvaško - če ne bo organizirane vršilo po načelu nacionalnih držav, če Bosna s Hercegovino in Dalmacijo ne bodo samostojne države - bo velik kamen spodtike ob priliki polaganje temeljev državi... Vprašanje razmejitve pa bi bilo sorazmerno enostavno, če bi predhodno uredili neke druge stvari, ki bi narejale to mejo prej simbolično, zamišljeno črto kot pa pregrajo: 1) Kot nedotakljivo svetinjo določiti, da ni mogoče delati vprašanja o obstoju skupne države; 2) Določiti načela, katerih izpolnitev bo od samega začetka zavarovala Jugoslaviji pogoje njene krepitve: ekonomska edinost države, svobodo notranjega prometa, pravico vsakomur do političnega delovanja na celotnem ozemlju; možnost vsakomur, da se kot polnopraven državljan naseli in živi kjerkoli hoče; prepoved vsake diskriminacije; zavarovanje enakih človeških pravic pod nadzorstvom Vrhovnega sodišča in sankcijami celote; in tako dalje..."

"Na koncu, a po važnosti ne na poslednjem mestu, je treba že sedaj posvetiti pozornost vsemu, kar bi jutri v domovini utegnilo škodovati resničnemu demokratičnemu redu in čistosti političnih narav...ne varnost za narodne svobode ne leži izključno v nagnjenjih in zlih namelih onih na vrhu. Ta je v nas samih, v naši nemarnosti, v našem dre mavem meščanskem duhu. Nismo se še naučili, da vsak dan reagiramo na poseganja v narodne pravice, na prekrške javnega občutja od strani onih, ki so na oblasti in da tako zlo uničujemo pravočasno in pri korenini. Srbin potrpežljivo dopušča, da se meh grehov zvrha. Tedaj njegov revolt izbruhne vulkanično; posledica so prevrati in revolverski strelji. Toda kako se izogniti tem eksplozijam, kako državi zagotoviti razvoj brez teh pretresov (pogosto neobhodnih kot kirurški nož)? Pred vsem je treba s stalno vzgojo v nas samih pobiti podložnika, navajena ga na stoletja robovanja, da se ali klanja ali pa ubija. Ne more biti resnične svobode tam, kjer se ni vsako človeško bitje izgradilo v zavestnega, ljubosumnega, borbenega državljana, in kjer se z neutrudljivo vztrajnostjo ne označi vsaka napaka tistih na vrhu. To ni vedno prijeten in varen posel, toda ne smemo pozabiti, da pravočasni udarci po prstih zelo pogosto odstranjujejo potrebo po mnogo težjih udarcih po glavi..."

RAVNOGORSKI BORAC objavlja v avgustovski številki uvodnik z naslovom "Položaj Srbske pravoslavne cerkve v svetu". Uvodničar se dotika "Važne izjave" episkopa Dionizija, uvodnika "Glasu kanadskih Srbov" glede razkola in ponovne vladikine izjave, tudi objavljene v imenovanem GLASU. O tem sem poročal v KT julija meseca. BORAC kritizira tako vladikino izjavo kot pisanje GLASA: "Za nas je izven vsakega dvoma, da tako vodena razprava o vprašanju položaja Srbske pravoslavne cerkve v svobodnem svetu ni nikakor mogla koristiti izboljšanju tega položaja. Če je upravičeno mogoče zameriti episkopu g. Dioniziju način, ki ga je izbral, da je pričel to razpravo, ni nič manj mogoče zameriti uvodničarju "Glasu kanadskih Srbov" način in besednjak, s katerim je reagiral..."

"ko proučujemo položaj Srbske pravoslavne cerkve v svobodnem svetu," piše BORAC, "potem je po našem mnenju bistveno, da ugotovimo težak položaj in globoko krizo Srbske pravoslavne cerkve v Jugoslaviji. Vse močnejši in večji pritisk, ki ga izvaja Titov režim na Srbsko pravoslavno cerkev, ogroža njen obstanek in ta razvoj vedno bolj zapažamo po smrti patrijarha Vikentija, ki ga je - po zanesljivih obvestilih iz domovine - odstranila UDBA, ker se je protivil ustanovitvi samostojne Macedonske pravoslavne cerkve. Zato je moral svojo izvolitev patrijarh German drago plačati: z žalostnim ustoličenjem v Peči in ustanovitvijo Macedonske pravoslavne cerkve. Sledeč temu je patrijarh German danes samo senca poglavarja Srbske pravoslavne cerkve, ker mora biti vsak njegov akt predhodno odobren od strani Komisije za verska vprašanja. Z drugimi besedami: odločitve odobrava UDBA in te posredno stvarno sklepajo Miloje Dilparić, Dobrivoje Radosavljević in duhovnik Milan Smiljanić, predsednik cerkvenega duhovniškega združenja. Na drugi strani pa režim preganja episkopa Varnavo Nastića, sodi na robijo starega metropolita črnogorskega Arsenija, organizira fizične napade na episkopa Nektarija, Damaskina in Vasilija in ima za prte v temnicah stotine Cerkvi in narodu vdanih duhovnikov in menihov..." "...Glede na položaj Srbske pravoslavne cerkve v svobodnem svetu je važno opozoriti, da od nedavnega potuje po raznih državah Evrope delegacija patrijarha Germana, poslana iz Beograda v soglasju (ali po naročilu?) udbaša Miloja Dilparića, ki jo sestavljata vikarni episkop Sava Vuković in protodjakon Brana Petrović. Obiskala sta srbske pravoslavne cerkveno-šolske občine na Dunaju, v Salzburgu in Parizu ter se trenutno nahajata na Angleškem. Na povratku naj bi se ustavila tudi v Nemčiji in morda še v Trstu. Njuna pot da je v zvezi z ugotavljanjem razporeditve med našimi ljudmi glede ustanovitve nove eparhije v Evropi; njej na čelo bi bil postavljen kajpak episkop iz

domovine. Na ta način bi bila diaspora v Evropi močneje vezana na Patrijarha odn. na Sv. Arhijerejski sabor, posredno pa bi bila postavljena pod hujšo kontrolo Komisije za verska vprašanja, to je UDBe..."

"Vse kar smo prej rekli o položaju Srbske pravoslavne cerkve v domovini kot tudi o namerah glede diaspore, jasno kaže na namene komunističnega režima: prvič, da Srbske pravoslavne cerkve v domovini stavi pod večje nadzorstvo; drugič, da si s pojačanjem svoje kontrole nad matico prizadeva čim bolj razbiti in oslabiliti emigracijo, kar mu ni uspelo s pomočjo poslednje takozvane amnestije. Zato moramo biti zelo previdni in ne smemo sprejemati nobenih preuranjenih zaključkov..."

NEPOZNANA BODOČNOST

(Dopis)

Čeprav gojim mnoge simpatije za skupino okoli "Naše reči", se mi dozdeva da smo Slovenci glede mlajših Srbov pristranski, če že zaradi tako slabih izkušenj več ali manj odklanjamo staro srbsko politično generacijo, četudi je tam nekaj spoštovanja vrednih in sposobnih gospodov. Hočem reči, da se mi ne zdi posebno fair, - in KLIC TRIGLAVA kot objektivni poročevalec mora voditi računa o tem - da n. pr. dokaj pogošto poročate ali pišete tako v uvodnikih kot drugod o Savezu "Oslobodjenje", zelo redko pa je moč kaj najti v listu o po sili prilik na sprotni skupini: Južnoslovanskem savezu "Budučnost", ki so ga pred nekaj letu pokrenili bivši pripadniki Ljotičevega Zbora. To tem bolj za merim, ker to drugo skupino ne sestavljajo le mlajši Srbi ampak enako Hrvati in manjša skupina Slovencev v Avstraliji. Na žalost sta si obe skupini - "Oslobodjenje" in "Budučnost" - nasprotni. Ni moj namen raziskati, zakaj je tako. Res je, da se ne napadata - a res je tudi, da se zdi nemogoče, da bi lahko prišlo do sodelovanja med njima. Še več: to njuno nasprotstvo je v dokajšnji meri vzrok, da si je tako težko zamisliti delovno fronto mlajše generacije jugoslovanske emigracije, ker se nekateri posamezniki ali skupine ne želijo zameriti bilo "Oslobodjenju" bilo "Budučnosti" - pa zato na veliko radost jugoslovanskih komunistov ostaja organiziranje aktivne demokratične emigracije samo prazna fraza. Toliko za uvod.

Vaše bravece bi rad to pot seznanil prav na kratko z delom "Budučnosti" v Angliji, kot ga zaznavam iz osebnih stikov in iz njihovega GLASNIKA. Dejstvo je, da jugoslovanska ambasada v Londonu smatra to skupino kot svojega najbolj nevarnega nasprotnika. Ni namreč grupe, ki pride na obisk v Anglijo iz Jugoslavije, da je ne bi pripadniki "Budučnosti" zasuli z letaki, podminirali z osebnimi stiki, pozdravili demonstracijami pred dvoranami in podobno. Stvar je šla tako daleč, da so komunisti prosili britansko policijo, da postane stalno stražo pred poslopje ambasade in konzulata. To je ena stran. Druga je bolj poznana, ker smo brali po časopisju: če se ne motim je KLIC TRIGLAVA poročal o akciji ljudi iz "Budučnosti" v pogledu radijskih oddaj BBCja za Jugoslavijo. Polemika po straneh "SPECTATOR-ja" se je vlekla šest mesecev; v sam problem so posegli mnogi vplivni britanski činitelji in krona kampanje je bila, da je bil pred kratkim premeščen šef jugoslovanske oddaje BBCja, ki je bil znan po svojih titofilskih pogledih. Po leg tega so člani "Budučnosti" pisali v časopisje (Guardian, Yorkshire Post, Daily Telegraph, Daily Express, Sunday Express, Spectator itd) in vzpostavili dobre stike z novo skupino "Amnesty", ki si širom sveta prizadeva za izpust političnih pripornikov.

Čisto možno je, da se marsikdo ne bo strinjal vedno z metodami "Budučnosti", kar zadeva njihove akcije proti jugoslovanskim komunistom. Kdo morda ne bo odobral njihovega programa, četudi se zdi zelo sprejemljiv - če le ne bi bil tako silno podroben. Toda nihče ne more mimo dejstva, da v emigraciji - poleg drugih skupin - obstoja tudi Južnoslovanski savez "Budučnost", ki po svojem programu in organizaciji ni nič manj demokratičen kot marsikatera druga politična grupa.

T.Ž.

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE (5)

Dogodki v Hrvatski in Srbiji l. 1903 so imeli še eno važno posledico: z banskega prestola v Hrvatski so zvrkli sloglasnega bana Khuena-Hedervarya po dvajsetih letih njegovega za Hrvatsko pugubnega delovanja. Po eni strani sta tako madžarska vlada kot dunajski dvor uvidela, da je potrebno sedaj uesti v Hrvatski "milejši" režim, po drugi strani pa je Khuena potreboval dunajski dvor, da bi pokazal svojo poznano "energijo" napram težnjam Košutove madžarske stranke "neodvisnosti", ki si je pridobila večino med ljudstvom. Dunajski dvor je postavil Khuena za predsednika nove madžarske vlade z nalo go, da zlomi nevarni Košutov pokret, ki je ogrožal tudi edinost avstro-ogr-ske vojske. Toda Kuenov padec kot hrvaški ban je bil tudi posledica dogodkov l. 1903 tako v Hrvatski kot v Srbiji in je predstavljal do gotove mere tudi zmago naprednjakov, ki so bili glavni iniciatori upora l. 1903. Za novega bana je bil imenovan grof Pejačević, madžaron hrvaškega porekla, ki je imel baje dovolj dobre volje, da pomiri Hrvatsko. Po svojem vedenju je bil gentleman, toda bil je slabič in je poslušno izpolnjeval ukaze z Dunaja in Pešte. Kljub temu je njegov kratki režim privedel do tega, da so se opozicijske struje v Hrvatski zbrale in pripravile za nadaljno borbo, vsaj za nekaj časa. Toda l. 1907, ko je Pešta uvedla v Hrvatski novo "železniško pragmatiko" v cilju povečane madžarizacije, je ban Pejačević izjavil predsedniku vladе Weckerlu, da "popolnoma odobrava borbo hrvaške delegacije za hrvaški jezik, ker se sporazume ne sme menjati enostransko." In ko je Weckerlova vlada neglede na njegov protest ostala pri svojem stališču, je Pejačević odstopil, ker ni hotel več služiti ciljem Pešte in Dunaja. (O kasnejših skupnih ciljih Pešte in Dunaja proti Hrvatom in Jugoslovanom bo več govora na drugem mestu.)

Sam Radić ni posebno navdušeno odobral upore iz l. 1903, ker so bili že preveč podobni revoluciji, katero je kot bivši revolucionar in sedaj pacifist obsojal. Javno seveda ni mogel obsoditi teh dogodkov, pa jih je zato poskušal s svojo stilistično ekvilibristiko prikazovati kot borbo za "zakonite" cilje. Vse to - in pa začetek njegove propagande o zamisli Podonavske habsburške federacije v "Hrvatski Misli" - ga je privedlo do spopadov z naprednjaki, s katerimi je vodil razgovore, da bi se kljub temu našla osnova za sodelovanje med ljudmi, ki so doslej sodelovali že skoro deset let. Marjanović piše o tem (str. 80-82): "Nekaj dni so se vršile dolge konference, na katerih se je po desetkrat 'vse vskladilo in spravilo vkup' ter formuliralo, a naslednji dan ali pa celo istega dneva če kake pol ure je bilo spet zaradi kake nanovo izražene ideje vse razbito in je bilo treba najti novo formulo... Nekega večera, ko so se že razhajali na cesti, je nekdo omenil, da mora 'napredna omladina' ostati organizirana posebej, se je Stjepan Radić razburil in zavpil: 'Prav, vi ste omladina, a jaz se bom pečal z resnimi posli. Zbogom!'"... "V majski številki 'Hrvatske Misli' že polemizira z naprednjaškimi tovariši"... in pravi: "Strah pred narodom je zašel v kosti naši inteligenci neglede na stranke in poklice, kot je zašel svoje časa v kosti hrvaškemu plemstvu in velikašem"... "Novi naprednjaški list 'Pokret' je takoj napadel Radića, da 'hoče naenkrat po vsej sili počati jez med kmeti in meščani... ker mu je potrebna seljačka stranka brez gospode!'"

Tako se je Radić sam odcepil od napredne struje, katero je pokrenil koncem devedesetih let, ker ni prenesel kritike svojih fantastičnih načrtov s strani svojih starih tovarišev, katere ni hotel v svoji že zamišljeni stranki. Hotel je samo ljudi, ki bi ga slepo poslušali in sledili - hotel je biti absolutni poglavar svoje stranke. Prišlo je torej do definitivne ločitve med njim in njegovimi dosedanjimi tovariši - in učenci, ki niso bili več voljni "jurare in verba magistri" (poslušati učiteljevih besed). Naprednjaki so se v teku nadaljnjih dogodkov odločili, da izstopijo iz stranke prava (brez da bi prekinili sodelovanja in prijateljstva z njo) in da organizirajo lastno stranko, da bi tako lahko svobodno propagirali vse svoje ideje, v najtesnejši zvezi in sodelovanjem s srbskimi naprednjaki, s Pribičevićevo "srpsko samostalno stranko". Odločitev o tem je padla 29. decembra 1904, ko je bil sprejet program nove stranke, ki je takoj pričela s svojo organizacijo. V njen izvršni odbor so bili izvoljeni nekdanji sodelavci praških in zagrebških naprednjaških listov dr. Ivan Lorković, Većeslav Vilder, Živko Bertić, Franjo Poljak, Milan Heimrl in drugi, kakor tudi Vice Iljadica-Grbešić, če-

prav je živel v Dalmaciji, s čemer je stranka pokazala, da bo razširila svo je delovanje tudi na druge hrvatske pokrajine. Kot glavni organ stranke je še nadalje ostal "Pokret", čeprav so njeni pristaši obdržali svoje položaje pri redakciji "Obzora", ki je simpatiziral z naprednjastvom, medtem ko je njegov glavni urednik Pasarić kmalu nato vstopil tudi sam v "Hrvatsko ljudsko napredno stranko" - kot se je ta imenovala. Iskreni prijatelj stranke je bil tudi Fran Supilo, ki jo je podprl v svojem "Riječkem Novem Listu".

Stjepan Radić je nekaj dni pred tem objavil svojim najbližjim prijateljem program svoje nove "Hrvatske ljudske seljačke stranke". Kasneje se je sestel razširjeni odbor stranke, ki je dal natisniti njen program, a do konstituiranja stranke je prišlo šele v septembru 1905. Stranka je naslovila proglas na vse hrvatske, srbske in slovenske stranke, da z njo stopijo v sodelovanje "v duhu vseslovenske politike" v cilju ustanovitve "nevtralne habsburške monarhije v obliki Podonavske federacije". Program nove Radićeve seljačke, pacifistične stranke je bil torej avstroslavizem, lojalnost Habsburgovcem in razdelitev jugoslovanskih dežel na štiri države. S tem je Radić opustil stari program jugoslovanskega državnega zedinjenja in zavrgel ideje, katere je propagiral osem let in za katere je pridobil "generacijo 1895". Toda ta generacija je ostala skupna, s starimi simpatizerji in novim naraščajem; ostala je lojalna tem idejam in je vztrajala v borbi tako proti Pešti kot proti Dunaju. Naprednjaki so gledali v smeri Beograda, Radić pa v smeri Dunaja, ki ga je dvakrat popreje vrgel iz Avstrije zaradi njegove proti-avstrijske nastrojenosti. Sedaj pa je stopil na dunajsko linijo in se priklonil Habsburgovcem ter ostal njihov oboževalec do skoro s konca svetovne vojne. On, Veleslovan, je služil njihovim interesom na perjenim proti Srbiji in interesom ostalih slovanskih narodov Avstrije s tako vneto, da bi jo bilo mogoče imenovati nele servilno ampak celo suženjsko.

REŠKA IN ZADRSKA RESOLUCIJA

Radić je torej od tedaj - čeprav je vodil "pučko" (ljudsko; kar naj bi pomenilo demokratsko) seljačko (kmetško) politiko - plaval v reakcionarnih vodah. V skladu s tem je bilo tudi njegovo stališče napram ruski demokratski revoluciji l. 1905, katero je obsojal in zagovarjal stari ruski absolutizem. Nasprotno pa so naprednjaki to revolucijo pozdravili, ker je dajala upanje za nadaljni demokratski razvoj Rusije. To sta bili torej dve različni "slovanski politiki", ki sta prav tako ločili naprednjake od Radića.

Jez med obema strujama se je še bolj razširil, ko so naprednjaki pristali na predloge preizkušenih hrvatskih patriotov iz Dalmacije in Reke dr. Trumbića, dr. Smolake in Frana Supila, da bi s pomočjo madžarskih košutovcev zrahljali celo zgradbo Avstro-Ogrske in skupaj z njimi vodili borbo proti Dunaju, a tem tudi proti nemštvu. Dr. Trumbić je izjavil: "Stojimo pred vpadom nemštva. Za Dunajem vidim Germanijo, kako navaljuje na Balkan, da bi ga požrla." (To se je nanašalo na nemški "Drang nach Osten", ki se je v tej dobi posebno pojavljal in propagiral ter vzbudil pozornost in odpor tudi na Češkem, v Franciji, itd. - op. F. H.) "K obrambi proti nemštvu od Alp do Marice! Nevarnost preti tudi Madžarom, ki so tako omamljeni z vsemadžarsko idejo, da ne vidijo, da predstavljajo orožje v rokah Teutonov. Toda danes dualizem sam ruši dualizem." Nameravalo se je torej rušiti dualizem s pomočjo Madžarov. Začasno sodelovanje z Madžari v tem cilju bi lahko prineslo Hrvatski gotove koncesije, ki bi Hrvatsko okrepile, tako da bi lahko po borbi z nemštvom obračunala tudi z Madžari. Te ideje so dole 3. oktobra 1905 l. do "Reške resolucije", s katero so hrvatske opozicijske stranke (razen frankovcev in radićevcev) iz Hrvatske, Dalmacije in Istre proglašile svojo novo politično linijo naperjeno proti Dunaju in proti nemštvu. Srbske stranke iz teh krajev so se priključile tej politiki in reški resoluciji z "Zadrsko resolucijo" 16. oktobra istega leta. Na tej osnovi je bila še istega meseca osnovana v Hrvatski "Hrvatsko-srpska koalicija", v katero so vstopile hrvatska stranka prava (proti-frankovska), hrvatska ljudska napredna stranka, srpska samostalna stranka, srpska radikalna stranka in socialno-demokratska stranka. Osnovanje "Hrvatsko-srpske koalicije" je bilo po znamenitih Vilderjevih člankih v "Pokretu" in drugih avtorjev v "Obzoru" toplo pozdravljeno med ljudmi.

O Radićevem stališču napram koaliciji piše Marjanović na str. 77: "Stjepan Radić ni bil v tej kombinaciji. Ni mogel ohraniti 'skladnosti različnosti' in je smatral za potrebno, da se osnuje posebno seljačko stranko.

Ostal je izven and proti tej koaliciji zaradi pogledov o seljaštvu in se = ljački osnovi politike, kakor tudi zaradi razlike med svojo preširoko 'slo vansko politiko' in ožjo ter konkretno 'jugoslovansko politiko' svojih tov varišev, vodilnih elementov te koalicije" (t.j. naprednjakov - podčrtal F. H.). "Tako je prišlo do preloma l.1904 in 1905." Na str.83 potem piše:"Ta preusmeritev je "do kraja ločila pot hrvatskih naprednjaških in srbskih sa mostalnih tovarišev od poti bratov Radićev in njihovega ožjega kroga." Na str.84 prihaja Marjanović do zaključka, da je Radićeva politika postavila "Dunaju most na Balkan", medtem ko so njegovi nasprotniki želeli zavreti to prodiranje in videli "v zlomu habsburške monarhije predpogoj svobode in narodnega zedinjenja... V prvi smeri so hodili stari konservativni patrio ti, nato klerikalni elementi, a najbolj dr. Josip Frank in njegovi ljudje" (k temu dodajmo še Stjepana Radića)... "V drugi smeri pa ... mladopravaški elementi v Dalmaciji (Trumbić, Smolaka in Supilo) ter naprednjaki v Zagre bu." Na str.86: "Stjepan Radić se je z novo 'seljaško stranko' dvignil z največjo ogorčenostjo in silo proti celemu temu novemu pravcu, a posebno proti sami Reški resoluciji, češ da predstavlja 'narodno izdajstvo'." A drugi največji nasprotnik koalicije, Josip Frank - s katerim je Radić kma lu vzpostavil sodelovanje, ki je trajalo tudi za časa vojne, ko sta bila oba na strani Avstrije in Habsburgovcev - je pričel voditi proti tvorcem Reške resolucije ovaduško gonjo zaradi "veleizdaje". Svoje ovadbe, zlasti naprednjakov, je nadaljeval tudi za časa vojne, a njegov zaveznik in bivši tovariš ter vodja naprednjakov ni proti temu niti protestiral.

Hrvatsko-srpska koalicija je izdala decembra 1905 l. svoj programski proglas, v katerem je napadla dualistični ustroj monarhije, ki je "ustvaril vrsto podjarmljenih narodov in razredov" in postavila proti njemu načelo samoodločbe naroda. Zahtevala je ustavne svoboščine in proglasila borbo naj širših slojev ljudstva za človečanske in državljanske pravice, za končno rešitev "nesrečnega hrvatsko-srbskega spora" in "borbo za našo narodno in državno samostojnost" ter pozdravila "junaško borbo bratskega ruskega naro da za svobodo in ustavnost". Borba za ustavnost v Hrvatski pa "mora biti naravno uperjena p oti 'narodni stranki'" (t.j. madžaronom). V konkretnih točkah programa je združena opozicija postavila zahtevo, da se uvede splo šna, enakopravna in tajna volilna pravica, popolna svoboda sestajanja, zdru ževanja in tiska, neodvisnost sodstva, autonomija občin, kotarjev (okrajev) in županstev itd. Važna so bila tudi poglavja o gospodarskih vprašanjih, a zlasti podrobni program dela v interesu in za zaščito kmotov ter razvoja poljedeljstva, v čemer ni koalicija prav nič zaostajala za Radićevo seljač ko stranko, pri tem pa je še poudarila program dela v interesu delavcev, obrtnikov, učiteljev, uradnikov in drugih narodnih slojev. Z eno besedo, to je bil program za ves narod, ne pa samo za en razred. (Josip Horvat pravi v svoji knjigi "Politična zgodovina Hrvatske" na str.366: "Nova napredna generacija iz l.1895 je dala temu programu svoje obeležje." Na str.365 pa: "Dokončana je velika razvojna stopnja. Naraščaj, ki je pred desetimi leti dal znamenje za novo delovanje s svojo demonstracijo, v kateri je bila za žgana madžarska zastava, se je razvil, dozorel in zavzel položaje očetov za novo borbo. Z manifestom koalicije je bil dokončan proces 'izmene gene racij'. Nazori novega naraščaja in njegovi pogledi na politično življenje ter naloge so dobili končni izraz v programu koalicije. In kako bolj obse ž n in globok je ta program v primeru s programi starih strank!")

RAZPAD MADŽARONSTVA

Ta program koalicije, kakor tudi sam njen nastanek kot udruženje zdra vih naro 'nih sil je tako deloval . na ljudi, da je na majski volitvah 1906 - kljub omejeni volilni pravici in ogromnemu vplivu madžaronskega režima na veliko število volilcev, posebno državne uslužbenice - dobila 32 mandatov in prizadejala poraz madžaronski stranki, ki je padla s 76 mandatov na 35. Radićeva stranka pa ni dobila niti na teh niti na dveh kasnejših volitvah niti enega mandata. Zaradi tega uspeha koalicije je kmalu prišlo do razpa da madžaronske "narodne" stranke. Nekateri patriotski elementi iz te stran ke so se pridružili koaliciji, ki je na naknadnih volitvah dobila še nekaj novih mandatov (izvoljena sta bila tako tudi dr.Lorković in Fran Supilo). Tudi ban Pejačević je izstopil iz "narodne" stranke in se vse bolj pribli ževal koaliciji, ki je s temi dogodki dobila absolutno večino v saboru in tako dobila v svoje roke tudi autonomno vlado v Hrvatski, t.j. načelnike

vseh treh odsekov autonomne vlade. Ta položaj je precej koristil Hrvatski, čeprav ni trajal dolgo - samo eno leto. Madžari so namreč prevarali sestavljalce reške in zadrške resolucije. Khuen sicer ni zlomil košutovcev, ki so dobili večino v madžarskem parlamentu in prišli na oblast, toda za predsednika vlade je bil postavljen Weckerl, ki je bil v službi dunajskega dvora in kateremu se je posrečilo, da pripravi košutovce do vdaje in do pomirjenja z dvorom. Kot nagrado za to vdajo, v smislu dualizma, pa so Madžari dosegli nov poostren režim v Hrvatski in nove kršitve njenih državnih in jezikovnih pravic, kar se je izrazilo z uvedbo nove "železniške pragmatike", s katero se je še huje izvrševala madžarizacija na železnicah v Hrvatski. To in druge kršitve hrvatskih pravic in čustev so dovedle do ostavke koalicijske vlade 1.1907 in do dolgotrajnega zaviralnega delovanja hrvatske delegacije na zasedanjih skupnega ogrsko-hrvatskega sabora v Pešti ter do nove ostre borbe koalicije proti madžaronskemu režimu v Hrvatski. Toda tudi kratkotrajna vlada koalicije je imela koristne posledice, kar se tiče obuditve narodne zavesti in konsolidacije narodnih elementov (razen frankovcev in radičevcev), ki je trajala vse do konca svetovne vojne in preprečila uvedbo vojaškega medvojnega režima vse do osvoboditve 1.1918. Pri tem so še nadalje imeli prvo besedo hrvatski in srbski naprednjaki s svojimi voditelji - pripadniki "generacije 1895".

V zvezi z dogodki 1.1907 je potrebno, da omenim še eno važno stvar: približno v tem času (ne vem točno kdaj) je pobegnil v Srbijo oficir avstro-ogrsko vojske Milan Pribičević, Svetozarjev brat. Stopil je v srbsko vojsko in sodeloval z generalom Jankovićem v "Narodni Odbrani" (kateri so potem v Avstriji pripisovali odgovornost za umor nadvojvode Franca Ferdinanda v Sarajevu) ter osnoval "Jugoslovansko revolucionarno organizacijo" s "statutom", katerega je predlagal sam. V tem "statutu" je bilo rečeno, da je cilj te organizacije "popolna osvoboditev južnih Slovanov in njihovo državno, socialno, kulturno in narodno zedinjenje v zajednico, osnovano na demokratskih načelih, z ohranitvijo vseh posebnih pravic in prednosti dežel in plemen. Tej zahtevi najboljšo odgovarja federativna državna zajednica na osnovi pokrajinskih autonomij." Ta "statut" je odigral veliko vlogo v kasnejšem velicizdajniškem procesu proti Adamu in Valerijanu Pribičeviću in petdesetim drugim Srbom, toda v "moralnem" pogledu je bila na tem procesu glavni obtoženec Hrvatsko-srpska koalicija in Svetozar Pribičević v prvi vrsti, ker se je predpostavljalo, da je bil "revolucionarni statut" njegovo delo in da ga je Milan Pribičević samo odnesel v Srbijo po navodilih svojega brata. To je bilo sicer res, toda takrat je bilo iz razumljivih razlogov boljše tako predpostavko zanikati. Madžarski in dunajski oblastniki so hoteli za vsako ceno obsoditi Svetozarja, toda ščitila ga je poslanska nedotakljivost kot člana hrvatskega sabora in skupnega ogrsko-hrvatskega parlamenta. A ker so se Madžari trudili, da bi bil svet obveščen o njihovem "liberalizmu" in niso hoteli, da bi ukinili njegovo poslansko nedotakljivost, je Svetozar ohranil svoje življenje takrat in za časa vojne, čeprav je bil javno proglašen za "hazaarulo" (velicizdajalca) in je bil interniran v Pešti.

(Nadaljevanje sledi)

KRONIKA

Vse kaže, da bodo za 11. november razpisane občinske volitve v Trstu. Doslej sta bila v obč. svetih dva Slovenca - dr. Teofil Simčič in dr. Jože Dekleva, - ki ju je moč smatrati, da sta predstavljala slovenske volivce. Z razpustitvijo Neodv. soc. zveze (KT 279) postaja položaj zamotan.

Za predsednika hrvaške Slov. demokratske zveze je bil znova izvoljen g. dr. Branko Agneletto.

Dr. Ljubo Sirc, ki je dobro poznan bravec našega lista, je bil postavljen za docenta ekonomije na univerzi sv. Andreja v Dundeeju na Škotskem.

Prve dni septembra je bil v Goriči lepo uspel tabor slovenske katališke mladine.

31. avgusta je minilo 15 let, kar so slovenski komunisti ugrabili Slavka Uršiča, prvaka in sozačetnika Slov. demokr. zveze, ter ga pozneje umorili. - Dvaintrideset let je minilo 6. septembra, ko so pod fašističnimi strelji v Bazovici padli Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič. - 24. sept. bo minilo 100 let od smrti škofa A.M. Slomška.

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO: Humbert Pribac "Bronasti tolkač"; izdal Slovenski klub v Melbournu, Avstralija

PISMA UREDNIKU

KRŠČANSKO ZEDINJENJE: G.urednik!
Dopisnik g.F.S.(KT 279) je dokaj
strog do Srbov odn.do srbskega
tiska, ki malo, nič ali neresno

piše o prizadevanjih, da bi vsi kristjani že enkrat prišli vkup. Tudi ne gre jemati pisanje ISKRE, organa totalitarnega Zbora, kot reprezentativno mnenje demokratičnih Srbov. Kar zadeva demokratičen srbski tisk v emigraciji, ni nič čudnega, da molči o tem vprašanju, saj pravo slavne Srbe vendar muči problem obstoja same Srbske pravoslavne cerkve, o čemer je vaš list že pisal. Razumeti je vendar treba, da je v trenutnem položaju za Srbe važnejše, ali se bo njihova Cerkev razbila na ono v domovini in to v emigraciji kot pa zedinjenje vseh kristjanov. Končno je prvo vprašanje važno tudi za katoličane, ki žele, da bi se zedinili s pravoslavnimi. Bila bi velika tragedija, če bi komunistom uspelo razbiti Srbsko pravoslavno cerkev. Vzemite primer v Avstraliji, kot je poročala avstralska SLOGA: neka srbska skupina je zaradi sumljivega dela arhijerejskega namestnika v Avstraliji ustanovila Samostojno srbsko pravoslavno cerkev, ki ne priznava patrijarha Germana. Sezidali so si tudi cerkev. Položaj je nekoliko boljši v Evropi, nejasen pa še vedno v Ameriki in Kanadi.

B.S.

G.urednik! Več razlogov je, zakaj ni odmeva glede cerkvenega zedinjenja v srbskem tisku. Prvič, srbski emigrantski listi ne morejo pozabiti vloge velikega dela katoliške duhovščine v NDH, pa se jim zato zdi ideja o zedinjenju ali zbližanju malone uperjena proti njim. Drugič: Srbska cerkev je obremenjena zaradi sodelovanja patrijarha v Beogradu s komunističnim režimom, pa tudi zaradi nedostojne akcije tukajšnjega vladike Dionizija. Glavno vprašanje je, ali bo v Pravoslavni cerkvi prišlo do cepitve, kot jo zagovarja Dionizije, ali se bo ohranila edinost, ki jo hoče večina vernikov. Tretji in najbolj pomemben razlog pa je, da sami katoličani Jugoslavije zaenkrat ne kažejo prav nobeno tendenco k razgovoru, sodelovanju in podobno. Verjetno se zdi, da bodo katoličani Hrvati v Jugoslaviji poslednji, ki bodo sledili idejam in navodilom papeža Janeza.

K. - ió

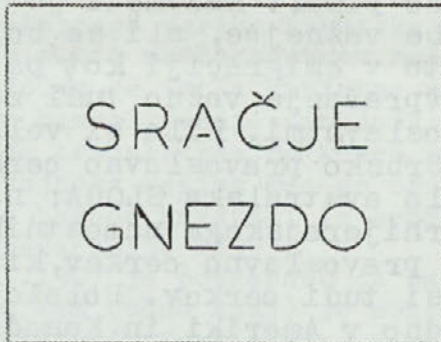
VSAK PO SVOJE

(Od časa do časa prejmemo bilo v uredništvo a največkrat v upravo obenem z vplačilom naročnine kako kratko sporočilo glede lista. V naslednjem podajamo izbor takih izvlečkov, ki kažejo razpoloženje, okuse in mnenja raznih naročnikov. -Urednik.)

- "Če boste postali cerkveni list, kar je vedno bolj upadljivo, bom prihodnje leto naročnino odkazal." - "Nehajte mi pošiljati list, ker odklanjam liberalne ideje, ki jih razširja." - "Zaradi naše politike v Klicu komaj najdete dovolj prostor da z zamudo opišete tako kulturno pridobitev, kot je Zgodovinski atlas Slovenije in še tedaj ne poveste, kje bi ga lahko kupil." - "Premalo pažnje posvečate srbskim in hrvatskim problemom, na katerih smo Slovenci vitalno zainteresirani." - "Ali še komu iz mlajše generacije zmanjkuje potrpljenja z eno generacijo g.Hlavačka, ki se vleče skozi cele generacije vašega lista?" - "V rubriki Od meseca do meseca, s katero se donášate, da je strogo informativna, norčevanje ni na mestu." - "Po vratek g.Parkaša na vaše strani po daljšem molku je dobrodošel. Toda na žalost je zgolj kritično ostrino, zaradi katere so bili članki po sebi privlačni." - "Žegen ni Kolomanov ampak Kolomonov, kot berem v najnovejši izdaji Slovenskega pravopisa."

NAROČNINA za KLIC TRIGLAVA: 24/-; § 3.50; NF 12; DM 13.-; Lt.2000.- Sch 40.-; EA 1.10.0 na leto za navadno dostavo (dvojna cena za letalsko dostavo v prekomorske dežele.) POVERJENIKA: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, NSW, Avstralija; Tine Kremžar, 11047-110 St Edmonton, Alberta, Kanada.

Če je kdo prezrl televizijsko igro "SVOBODA V SEPTEMBRU" (Freedom in September) na ITV (Ass.Rediffusion), mu toplo priporočam, da jo gleda, ko jo bodo slejkoprej ponavljali. Tekom poldruge ure nam Leo Lehmann prikaže notranjo borbo ruskega skladatelja Lecherenka, ki je prišel z neko delegacijo na obisk v London in želi tu ostati. Sedem dolgih let je čakal na ta trenutek, a ko ves srečen in poln optimizma stopa v stik z Angleži, ki jih je na raznih obiskih spoznal v Moskvi, pa s svojim starim prijateljem arhitektom Dornikom, (ki je zdaj delavec v neki tovarni za čevlje,) časnikarjem Princom in drugimi, vedno s hujšim zaprepašče = njem spoznava, da mu ni mesta v "svobodnem svetu", pa četudi sovraži sovjet = ski "sistem", ki ni ma duše in nima ču = ta za človekovo do = stojanstvo. Na koncu mu ne preostane drugega, kot da se vrne v hotel, kjer ga čaka njegova delegacija. Lehmannu ni šlo katere se ne bo nihče pulil. Prav ob tem dejstvu nastane težava za ta ke ljudi - na drugi strani pa boli sebičnost ljudi, ki vidijo le sebe in pozabljajo na sočloveka, pa čoprav je ta iz daljnje Rusije. Le kako naj se po svobodi koprneča duša priletnega človeka znajde sama v mrzli tujini? Kdor je gledal pred leti film o težavah kanadskega Guzenka, bo razumel tudi Lecherenkov primer.

za to, da v tej verjetno tako resnični igri obravnava primer kakega Nureyeva, ki mu je bila eksistenca v "svobodnem svetu" zagotovljena. Tudi ne primer, ko "svobodo izbirajo = ši" prinese zaupno in formacije. Avtor raz = pravlja o preprostej = ših ljudeh, ki so sicer dobrodošli, če ostane = jo na zapadu, toda za

Bivšemu kralju Petru, ki ima zdaj svojo pisarno v Nici, v hiši št. 267, Promenade des Anglais, se utegne nasmehniti sreča, če bo švicarski parlament sprejel osnutek zakona, po katerem bodo morale vse banke prijaviti tiste račune, katerih lastniki se niso javili po maju 1945. Pokojni kralj Aleksander je namreč zaupal svoj denar neki taki banki, a pod zaupno šifro. Za to pa nihče ni vedel, ko so ga ubili. Sin Peter si je mnogo prizadeval, a ni uspel, ker ni poznal šifre. Tudi jugoslovanski politiki, ki jih je vpraševal, mu niso mogli nič pomagati. Če bo torej zakon sprejet, bo lahko dokazal, da je dedič po očetu, dasi mu utegne delati težava Titova vlada, ki mu je zaplenila vse imetje. A je veliko vprašanje, če jo bodo Švicarji poslušali.

Nedeljski londonski OBSERVER je objavil razgovor med K. Harrisom in lordom Homeom, britanskim zunanjim ministrom. Slednji je bil v času monakovske krize Chamberlainov parlamentarni privatni tajnik. Zdaj je razložil, da je Chamberlain v bistvu zato popustil Hitlerju, ker se je bolj bal komunizma, v katerem je videl dolgoročno nevarnost. Sicer je sovražil nacizem, a v komunizmu je gledal večjo nevarnost. Verjel je, da bo Hitlerja moč držati na uzdi. Ni se pa zavedal, da je bil to norec, ki je hote drvel v vojno. Lord Home je mnenja, da bi Chamberlainova politika vsaj v tem uspela, da bi držala Italijo izven Osi in ohranila prosto pot skozi Sredozemlje - če ne bi tako nepričakovano kapitalizirala Francija. Tega nihče ni pričakoval; in šele tedaj da je Mussolini pristavil svoj piskerček k "zmagi". Kar zadeva sam monakovski sporazum, je lord Home mnenja, da je bilo nujno potrebno tako daleč po pustiti, kajti Angleži da so takšni, da se ne bodo spustili v vojno in se tolkli, kako niso prej vse poskusili in do skrajnosti popustili. S tem je nekako nakazal, da ne bi bilo britanske vojne napovedi Nemčiji leta 1939., če ne bi bilo prej Münchena. "Takšno je angleško javno mnenje", je zaključil.

Neki angleški tehnični risar, ki je delal za britansko vojno ministrstvo, se je želel poročiti z dekletom iz Jugoslavije. Poroke mu ni so mogli prepričati, a izgubil je zaupno službo in bil premeščen v Ministrstvo za pošto. Ker ima deklet svoje v komunistični državi, bi tveganje bilo prehudo.

OD MESECA DO MESECA

JUGOSLAVIJA v številkah

Letopis jugoslovanskega zavoda za statistiko za leto 1961 navaja, da je Jugoslavija imela v tem letu 18.607.000 prebivalcev. Naravni prirastek za leto 1960 je znašal preko 253.000 ljudi, v zadnjih 40 letih pa skupno 6,5 milijonov ljudi. Po starosti jih je bilo največ med 20 in 34 letom: skoraj 5 milijonov, medtem ko jih je bilo 1.100.000 starih preko 60 let.

Število zaposlenih je znašalo 3.370.000 od katerih jih je bilo skoraj 1,2 milijona zaposlenih v industriji in rudarstvu. Med temi niso všteti kmetje, ki za sebe obdelujejo zemljo. Po zadnjih podatkih pa je bilo marca letos zaposlenih le 3.097.740 Jugoslovanov, kar je nekako vsaki šesti Jugoslovan. Od kakih 2.500.000 oseb zaposlenih v gospodarskih organizacijah jih je bilo v industriji in rudarstvu zaposlenih 1.135.000. V družbenem sektorju poljedelstva in ribolovu je delalo 240.000 oseb. V uradih je delalo kakih 600.000 oseb, v šolah 160.000 učiteljev in profesorjev, medtem ko je bilo v zdravstvenih zavodih 120.000 zdravstvenih delavcev.

Letopis nadalje navaja, da je bila proizvodnja elektrike, nafte, svinčen. in cinkove rude, boksita, magnezita, azbesta in še nekaj drugih rud v letu 1961 rekordna. Bolj zanimivi so podatki iz katerih sledi, da je industrija proizvedla skoraj 15.000 avtomobilov, 1.000 avtobusov, 5.500 tovornih avtomobilov, 38.000 motornih koles, 5.000 traktorjev in okoli 2.500 vagonov. Poleg tega je bilo zgrajenih 1.770 km cest, 129 km železniške proge, 911 metrov operativne obale, 176. novih daljnovodov v skupni dolžini 3.300 km, 484 šol in drugih stavb za prosvetne namene, skoraj 2.000 objektov "družbenega standarda" in čez 100.000 stanovanj, medtem ko je bilo še nadaljnjih 117.000 stanovanj še v gradnji.

Prihranki so znašali 122.750.000.000 dinarjev, v kreditih pa je bilo izplačanih 142 milijard dinarjev. Za hrano se je potrošilo 20 odstotkov več kot pa v letu 1960, za tobak in pijače 25 odstotkov več, a za obleko in obutoev 4 odstotke več kot leta 1960.

Na jugoslovanskih univerzah, akademijah in višjih šolah je diplomiralo 17363 študentov, a preko 167.000 šolarjev je dokončalo osemletno osnovno šolo. Tečaje, seminarje in predavanja je posečalo na 444 ljudskih in 241 delavskih univerzah okoli 3,5 milijone oseb. Celotna naklada kakih tisoč časopisov je znašala preko 7 milijonov primerkov, a naklada 900 revij pa čez 33 milijonov primerkov.

Mornarica na krasu

Dvajsetletnico jugoslovanske mornarice so praznovali 10. septembra v Podgori južno od Makarske, kjer je Gošnjak odkril 33 metrov visok marmornat spomenik. Po tem se je Tito z udeleženci proslave zapeljal na "Galeb", od koder so opazovali pomorsko parado in občudovali del "tistega, kar smo ustvarili v zadnjih 14 ali 15 letih" in "zaradi česar so naši ljudje morali zategovati pasove," kot je rekel Tito v zdravici po svečanem kosilu na "Galebu". Tito je obrazil spomine na prvi partizanski mornariški odred, katerega so ustanovili pred 20 leti in ki je imel le nekaj čolnov in bark. Še te so nekajkrat potopili, da ne bi padle sovražniku v roke, a partizanski mornarji so se borili na suhem celo v Črni Gori. Tito je priznal, da ni prav zaupal v mornarico, ko so predlagali, da jo ustanove. Vendar je kasneje uvidel, da brez partizanskih mornarjev bi Dalmacija trpela še mnogo bolj kot pa je.

Tuja valuta

Jugoslovanski izseljenci v tujini, brez ozira na državljanstvo, morejo vložiti tuje valute na hranilni račun pri Jugoslovanski narodni banki. Enako morejo vložiti tujo valuto v Narodno banko na hranilno knjizico izseljenci, državljani tujih dežel, če se vrnejo v Jugoslavijo. Po uredbi v Službenem listu smejo tudi jugoslovanski državljani, ki so stalno zaposleni v tujini, vlagati tuje valute na poseben račun pri Narodni banki, iz katerega morejo pošiljati nakazila domov in v tujino v skladu z obstoječimi predpisi.

Član Zveznega Izvršnega Sveta Vladimir Popović vodi jugoslovansko delegacijo na sedemnajstem zasedanju Glavne Skupščine ZN. Ostali člani delegacije so naslednji: stalni delegat Jugoslavije pri ZN Miša Pavičević, profesor Janez Stanovnik, Djura Ninčić, Budimir Lončar, Miroslav Kreačić, Mara Radić, Dragan Bernardić, Aleksander Božović in Sreten Ilić.

V Beogradu je 27. avgusta umrl upokojeni letalski general Dušan Simović, ki je po državnem udaru 27. marca 1941 postal predsednik jugoslovanske vlade. Bil je 80 let star.

Bivši direktor Slovenskega Poročevalca Rudi Janhuba je bil imenovan za novega generalnega konzula v Trstu. Po rodu je Tržačan r. 1914 leta, gimnazijo je končal v Mariboru. Od 1937 do 1939 se je boril v španski državljanski vojni, nakar je bil od 1939 do 1941 v francoskih zaporih.

Jugoslovanska parlamentarna delegacija, katero je vodil predsednik Zvezne ljudske skupščine Petar Stambolić je bila na eno tedenskem uradnem obisku na Norveškem od 21. do 29. avgusta.

Slobodan Nakićenović, tajnik jugoslovanske komisije za nuklearno energijo, je v prvem tednu septembra obiskal Anglijo kot gost britanske Atomske komisije. Zanimal se je za sodelovanje na polju mirne uporabe jedrske energije.

Delegacija srbske pravoslavne cerkve, katero vodi zagrebški metropolit dr. Damaskin je odpotovala na šest tedenski obisk ameriško-kanadske eparšije.

Predsednik prezidijuma Vrhovnega Sovjeta SZ Leonid Brežnev bo prišel na Tito vo vabilo na uraden obisk Jugoslaviji od 24. septembra do 4. oktobra.

Tito je 8. septembra otvoril 63. mednarodni velesejem v Zagrebu na katerem razstavlja čez 6.000 podjetij iz 36 dežel, med katerimi je 14 dežel Afrike in Azije. Pri ogledu sovjetskega paviljona je dejal, da je boljše organiziran kot prejšnja leta in izjavil: "Mislim, da so naši odnosi že dosegli zadovoljivo raven, in da bo vse kar se je nakopičilo likvidirano. Prijateljstvo med našimi narodi bo obnovljeno in bo isto kot preje."

Sovjetski kozmonavt German Titov je s svojo ženo bil na 10-dnevnem obisku v Jugoslaviji na vabilo jugoslovanske vlade. Obiskal je več mest med katerimi tudi Ljubljano, Bled in Velenje. Gostil ga je Milentije Popović kot predsednik odbora za znanstveno raziskovanje Zveznega IS.

Na mednarodni razstavi vin, alkoholnih pijač in sadnih sokov od 25. avgusta do 3. septembra je bilo skupno razstavljenih 981 vrst raznih pijač. Od tega je bilo 750 vrst vin, 159 močnih alkoholnih pijač in 87 sadnih sokov. Tito, ki si je razstavo ogledal je seveda tudi poskušal. Potem ko je poskusil traminca kot najboljšo vino na razstavi je Tito dejal: "Dobro je, le potrošniki ga ne morejo vedno dobiti!"

Jugoslovani morajo po najnovejših predpisih Zveznega sekretariata za finance odpreti žiro račune pri Komunalni banki če zaslužijo več kot din 60.000 za avtorska prava, nadurno delo in pa honorarno delo od državnega organa ali družbeno-pravne osebe. Dosedaj so morali to storiti če so zaslužili 30.000 dinarjev.

Isti sekretariat je izdal nove predpise za tujce, katerim ni več potrebno dajati izjav o tuji valuti, ki jo prinesejo v Jugoslavijo. Ravnotako tudi Jugoslovanci ni več potrebno dajati izjav o tuji valuti; katero prinesejo iz tujine.

Industrijska proizvodnja se je v prvih 7 mesecih tega leta povečala za 5% v primeri z isto dobo lanskega leta. Proizvodnja v ladjedelništvu se je dvignila za 21%, industriji barvnih kovin 19% in nafte 16%. Proizvodnja rudnikov premoga, industrije gradbenega materiala in metalne industrije je bila pod pričakovanjem. Glede na republike se je proizvodnja dvignila v Črni Gori za 23%, Hrvaški in Makedoniji 9%, Sloveniji 5%, Srbiji 3% in Bosni le 2% v primeri z isto dobo lani.

Avgusta je bila v Ljubljani mednarodna konferenca znanstvenikov, ki raziskujejo krvne skupine živali. Konferenci so prisostvovali delegati iz 23 dežel. Septembra pa se je v Ljubljani vršil seminar o pravnem sistemu v socialističnih deželah, katerega se je udeležilo 50 delegatov iz 25 dežel.

Dne 25. avgusta je na gori Prenj pri Mostarju prisilno pristalo JAT-ovo letalo tipa DC-3 z 28 potniki in 4 člani posadke na krovu od katerih pa nobeden ni bil težje ranjen. Samo teden dni preje je bila uvedena redna proga med Beogradom in Mostarjem. Po prvih poročilih je prišlo do nesreče zato, ker letalo ni naredilo obveznega kroga nad Mostarjem in tako ni imelo zadostne višine.

IVAN STANIČ